

Però molt més pesa el fet que l'it. *putto*, *putta*, 'noi, noia', l'origen del qual no és possible posar en dubte, presenta les característiques indicades, i puix que ens consta que PUTUS era un mot popular i afectiu, no hi ha dificultat a admetre un reforç consonàntic de caràcter expressiu (com en *BRUTTUS > cat. *brut*, *bruta*, it. *brutto*; *MĪCCA > cat. *mica* etc.); per altra banda el sinònim més freqüent PŪSUS, PUSILLŪS, té una U llarga, que pogué comunicar al seu equivalent, i Ernout troba una explicació de fonètica històrica llatina per al canvi de *PŪ(T)ILLUS en PŪTILLUS (com diu Plaute), que després és pogué comunicar a PUTUS.

Una mica més forta seria l'objecció que es podria fer a *puta* < PUTIDA des del punt de vista de la fonètica castel·lano-portuguesa, per més que des del punt de vista del fr., cat. i fins l'it., no s'hi poguessin fer objeccions fermes: compareu *net*, *neta*, fr. *net*, *nette*, it. *netto*, *-ta* < NITIDUS, cat. *gat put* < PUTIDUS, en aquells dos idiomes aquesta evolució seria impossible (cf. cast. *putido*, *nido*). I és insostenible que el mot en castellà i en portuguès pogués ser un manlleu gallo-romànic.

La raó més forta a favor de l'etimologia PUTA consisteix en la gran inversemblança que l'it. *putta* 'noia' sigui d'origen diferent del seu homònim gallo i ibero-romànic, i del de *puttana*. Es podria al·legar que avui *putto*, *putta*, són termes llibrescos o propis de la terminologia artística: 'nin pintat o esculpit, especialment els infants galtuts dels capitells etc.', cosa que podria suggerir que siguin un cultisme pres del ll. clàssic *putus*; caldria admetre llavors que la *-tt-* d'aquell fos degut a la influència de *puttana*. Però *putto* no sempre ha estat un terme llibresc: Tommaseo en cita molts exemples literaris antics que revelen un ús familiar i popular, en els Ss. XVI i XVII va tenir el sentit de 'garsa', l'Aretino va dir *puttolla* per 'ragazzotta', i avui té curs encara *puttello* per «il ragazzo che aiuta il ferriere». Més encara: l'AIS ens mostra que, en una zona força àmplia de la Lombardia oriental i central, i de l'Oest venecià, usen *putèl*, i a totes dues voreres del Baix Po, *putin*, com a expressió general de la idea de 'nen', 'noi' i àdhuc 'jove'; sense excloure'ns els femenins corresponents (mapes 42-46).

En un mot, contra l'ètimon PUTA no hi ha cap dificultat seriosa. I per reforçar-ne la probabilitat tenim, encara, que el text de Virgili ens presenta ja el mot com a terme vulgar i pres en mala part: «Dispream, nisi me perdidit iste *putus*; sin autem praecepta me vetant dicere: sane non dicam, sed me perdidit iste puer» (*Catalecta* VII, 2).

Per a l'ús maldient de *puta* a manera d'adjectiu vulgar per a 'dolent', 'astut', veg. el que he dit a propòsit de *putifeina* a PUDIR (Camps Merc., *Folkl. Men.* I, 304n.).

DERIV.: *Puteria* 'vida prostituïda', 'bordell', 'comerç freqüent amb dones de mala vida': «los ja ditz genitors poden deseretar --- si -ls fils són fets baadors, o si les fillyes --- volen viure ab *puteria*, o si-ls fils tornen

sarrayns ---», *Usatges* (NCL., 95). «Qui la casa --- lo ga --- no-n pot gitar al conductor sinó --- si lo conductor en aqueles cases faja coses que no fossen honestes: ço és que tengue aquí *puteria* o trixeria», *CostTort.* (Ol., 213); «squivant pecats notoris de --- trenquar lo dicmenge ab fires --- tafurerries ne *puteries* particulars», StVicentF (*Serm.* I, 155.31); Eiximenes, *Dones* (XXI, 13); «muller de Vulcano --- e adúltera ab Mars --- no és dea d'amor --- mas dea de luxúria e de *puteria*», *Curial* (NCL. III, 71). Amb aquest sentit s'havien usat bastant *putatge* i *putanatge*, que apareixen en les *VidesR*, fº 9v1, aquell en el ms. principal, P, aquest en el B, allà on l'original llatí porta *prostituere* (p. 23). Com a adj. *putesc*, *VidesR* (38r1, n. 4) traduint *impudice*; o *putanesc*: «persones religioses --- qui --- porten arreus preciosos --- paternostres de l'ambre o de corall, ab ornemens *putanescs* e pus bells que dones seglars», Eiximenes (*Dones*, vol. II, 434.25). *Putanyona*: «aquestes *putaynonnes* soylades, car movent hom a coses sutzes», *Boeci*, 404.

No existeix un adjectiu *putà*, *-ana*, car el testimoni únic (AFebrr) no pretén ser escrit en català. *Putada*. *Putam*. *Putaner*: «e-l jutge manà --- que fesessen venir tots los *putaners* joves a ela, per so que la feés escarnir», *VidesR*, 203v1, n. 8 (trad. «omnes petulantes juvenes convocaret», p. 621). *Putanejar* 'tenir comerç amb putes', *VidesR*, 101r2; l'he sentit a dir encara en cat. central alguna vegada, en el sentit de 'tenir cara o aires de prostituta encara que no ho sigui': «té un aire especial: potser és una bona noia, però la cara *putaneja*» (persona culta, Bna., c. 1930 etc.). *Putejar* [Lacav.]; *puteig*. *Putenc*. *Puter*. *Putim*. *Puto* 'sodomita' [S. XVI, 1490, DAG.]; *puto qui* loc. val. popular 'a veure qui', 'procurant': «omplien el pis del carrer de murta y atres plantes oloroses, y *puto qui* apanyaria millor la entrada y els balcones de la casa», «es reuix molta gent y mou gran ruido y rebumbòri, paruns fòrt, xillant atres, y tots, *puto qui* farà més el loco», MGadea (*T. del Xè* I, 85; III, 22).

CPT.: *Putim-putam*.

Putatiu, V. *podar* *Putdiques*, bé en AlcM *Putteig*, *putejar*, *putenc*, *puter*, *puteria*, *putesc*, V. *puta* *Putget*, V. *puig* *Pútid*, *putifeina*, *putifeineria*, V. *pu-dir* *Putim-putam*, V. *puta* *Putinflat*, V. *botinflat* *Puto*, V. *puta* *Putoi*, V. *pu-dir* *Putredinal*, *putrefacció*, *putrefacte*, *putrescència*, *putrescent*, *putrescible*, *pútrid*, *pútrida*, *putridesa*, *-ditat*, *putrificar*, *putrilag*, V. *podrir* *Putxinelli*, V. *poll* i *Putxó*, *putxona*, *putxonar*, V. *petó* *Putxola*, V. *peu* *Puu*, V. *puça* *Puxoule*, V. *poixèvol*

+*Putanyona* ant. 'dona viciosa', despectiu de *putana*: «Philosophia --- per ço car havia pietat de Boeci --- ne gità ço que li donava rahó de tristor, ço és les arts poètiques --- dix de ies dites arts torbant Boeci: —¿Qui ha lexades acostar aquestes *putanyones* escèniques? les quals --- li daven verif?», fi S. XIV, Genebrea (*Boeci*, p. 21).